

Jäljillä, vähän hätäisesti

Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö & Liisa Lalu (toim.) (2020). Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen. Vastapaino. 351 sivua.

PÄIVÄKIRJA: itsedokumentointia ja itseilmaisemista, turvallinen pohdinnan tila, muistamista; muistamisen mielihyvää. Myös: yleisen ajanhengen dokumentointia ja sen ilmaisemista, pohtimista ja muistamista. Tekstejä, joissa yksityinen ja yleinen risteävät ja paljastavat toinen toistaan, tutkijalle kiinnostava aineisto.

Muun muassa edellä luetellut Philippe Lejeunen (1938–) ajatukset päiväkirjoista ja niiden tutkimisesta aiheuttivat vielä 1990-luvun alussa ainakin suomalaisissa tutkijayhteisöissä melkoisia mielenliikkeitä. Ne, jotka päiväkirjatutkimusta harjoittivat, joutuivat perustelemaan valintojaan tarkemmin ja tiukemmin kuin perinteisempien tutkimusmetodien ja -aineistojen kaanoniin turvautuneet kollegansa.

Tätä nykyä päiväkirjatutkimus on humanistisissa ja yhteiskuntaa tutkivissa tieteissä legitiimi suuntaus, eivätkä päiväkirja-aineistojen kanssa työskentelevät tutkijat enää pitkään aikaan ole joutuneet vetäytymään siilipuolustukseen. Hyvä näin, tutkija saa rauhoittua itse työhön, sisältöjen tutkimiseen. Vai onko sittenkään? Tutkimussuuntaus on jo niin legitiimi, että genren tekstejä lukiessa on jopa vähän tylsää. Ennen kuin aiheista se juontuu hiukan mekaanisesta tiedeartikkelin rakenteesta, joka lienee syntynyt tutkijayhteisön tar-

peisiin. Standardin noudattaminen helpottaa standardin tuntevaa lukijaa. Hän tietää heti, mistä kohtaa tekstistä löytää tarvitsemansa.

Näin nuivia ajatuksia löysin muistiinpanoistani luettuani *Päiväkirjojen jäljillä* -teoksen kertaalleen. Turun yliopiston kulttuurihistorian tutkijoiden tekstejä ei kuitenkaan pidä jättää lukematta. Artikkelikokoelman laatiminen yhtenäiseksi teokseksi asti on vaikeaa, eikä sen muotoisia julkaisuja lie tarkoitettukaan kerralla hotkaistavaksi. Lukuohjeeksi käy paremminkin ”artikkeli kerrallaan”.

ALKU, KESKIKOHTA JA LOPPU

Artikkelikokoelman arviointi on sekin ankara rasti. Kaikki artikkelit ansaitsevat lähiluennan, ja kaikki artikkelit herättävät mietteitä. Kuinka olla reilu tekstejä ja niiden kirjoittajia kohtaan?

Ensimmäisellä lukukierroksella tein eniten muistiinmerkintöjä Liisa Lalun, Emilia Syväsalmen ja Päivi Kososen teksteistä. Niissä oli riittävästi karheutta, joka raapi ymmärrykseni pintaa.

Kokeneet tutkijakirjoittajat tunnistaa helposti jo tekstin sujuvuudesta, ja parhailla heistä on oma tutkijan tyyli. Sen syntyy ottaa aikansa, sillä se versoo ja kasvaa ainoastaan tutkijana elämisen myötä. Näin on päässyt käymään tässä teoksessa kirjoittavista ainakin

Kososelle. Hän on usealle tutkijasukupolvelle tärkeä mentori, jolta itse kukin on saanut sen tutkijan tärkeimmän opin: ajattele itsekriittisesti. Kosonen (s. 39–54) punoo kauniisti yhteen ja samalla purkaa auki ajatusta siitä, kuinka päiväkirja on samanaikaisesti sekä itsestä että maailmasta huolehtimista. Ajatusta hän jäljittää kolmen eri aikakauden päiväkirjoista – tapaukset Rooman keisari Marcus Aurelius, sveitsiläinen filosofi Henri Amiel ja ranskalainen kirjailija Annie Ernaux.

Kaikissa kokoelman teksteissä käsitellään tavalla tai toisella päiväkirjatutkimuksen etiikkaa, mutta Lalun pohdinta päiväkirjatutkimukseen sisältyvästä eettisestä pulmavyyhdistä on puhuttelevin. Minkä takia aineisto on hyvä anonymisoida, ja mitä kohteesta ja sitä myöten analyysistä menetetään, jos niin tehdään? Kumpi painaa puntarissa enemmän, tutkittavan kohteen vai tutkimuksen hyvä? Artikkelit itsessään (s. 219–234) on hengästyttävän nopea ja lyhyt

PÄIVÄNKIRJAN PITÄJÄLLE KIRJOITTAMINEN ON OLLUT JÄSENTÄMISTÄ, SOPEUTUMISTA JA AJANKULUA.

sukellus yksityisen ja yleisen elämänpiirin kietoutumisesta toisiinsa ja niiden välissä taiteilemisesta Hannaksi nimetyn henkilön päiväkirjamerkinnoissä.

Syväsalmi tähdentää läpi koko tekstinsä (s. 271–287) päiväkirjaa kirjoittajan omana tilana. Vuosina 1856–1860 valaanpyyntialuksella päiväkirjaa pitäneen kapteenin vaimon muistiinmerkinnot tulevat taiten käsitellyksi; sekä aineistossa että sen analyysissä pieni on suurta ja suuri pientä. Päivänkirjan pitäjälle kirjoittaminen on ollut jäsentämistä, sopeutumista ja ajankulua. Päivänkirjan tutkijalle aiheiden moninaisuus ja runsaus on ollut hämmentävää. Häkellys paistaa Syväsalmen tekstistä läpi, eikä hän epäröi paljastaa sitä. Rohkeudesta kiitos. Artikkelin loppu on ehkä koko kirjan taitavimmin laadittu: se jättää leijumaan kysymyksen mutta myös päättää tekstin.

POST FESTUM

Teoksen 20 kirjoittajan joukossa on konkareita ja vasta tutkijanuransa alkutaipaleella olevia. Eri-

tyisesti tutkijuutensa alussa oleville soisin löytyvän enemmän tilaa ja riittävästi aikaa, että he voisivat perehtyä aineistoihinsa vielä syvemmin, analysoida löydöksiään rauhassa ja ennen kaikkea kertoa meille muille, mitä tulikaan tehty. Herätellä meitä.

Konkareilta sopii kysellä neuvoja, tietämäni mukaan he jakavat mielellään osaamistaan ja siinä samalla pysyvät virkeinä itsekkin. Uskallan kirjoittaa tämän näkyville, vaikka kirjoittaessani tiedän, että yksittäinen tutkija ei juuri pysty vaikuttamaan tutkimuksen tekemisen ehtoihin.

Jokainen kirjoittaja on emotionaalisesti riippumatta kulttuurihistorioitsija, mutta tämä ei saa estää muiden alojen edustajia tarttumasta teokseen. Vähintään tekstit ehdottavat niitä moninaisia paikkoja, joihin vaikkapa aikuiskasvatuksen tutkija voi päiväkirja-aineistossa kiinnittyä.

Harmillista kyllä, artikkelimuoto on tuottanut *Päiväkirjojen jäljillä* -teoksen teksteihin pientä hätäisyyden tuntua. Asioista seuraaviin riennetään kiireellä.

On vielä niin paljon sanottavaa, ja tilaa sanoa on vain rajallisesti. Toinen harmittava seikka on hienoinen jankkaavuus: esimerkiksi yleinen huomio päiväkirjasta omana tilana ja sen luomisena sekä yleisen ja yksityisen kohtaamisen dokumentaationa toistuu toistumistaan. Tämä on tosin ymmärrettävää, todennäköisesti monia näistä artikkeleista käytetään yksinään, esimerkiksi osana tohtorinväitöstä, ja silloin on tärkeää, että artikkeli sisältää myös kaikki perustat.

Mutta kitinat sikseen. Jokainen teoksen kirjoittaja ansaitsee kiittävän maininnan kiinnostavasta tekstistään. Kustantajalle myönnän papukaijanmerkin henkselein, alaviitteistä. Että sellaisiakin saa tutkija näinä päivinä laittaa, vaikka loppuviitteet tekisivät taitosta helpompaa ja esityksestä ulkokohtaiselle havainnolle sievempää.

RIITTA KOIKKALAINEN
YTM, tietoasiantuntija
Kansalliskirjasto

 <https://orcid.org/0000-0003-3289-1832>